

” Пакушина Л., Светлова О., Завгородня В. Формування готовності студентів молодших курсів спеціальності «016. Спеціальна освіта» до роботи з дітьми із особливими освітніми потребами у сучасних умовах закладу вищої освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Том 12, № 10. С. 35-42. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i10-005>.

Pakushyna L., Svetlova O., Zavorodnia V. Formuvannya hotovnosti studentiv molodshykh kursiv spetsialnosti «016. Spetsialna osvita» do roboty z ditmy iz osoblyvymy osvitynymi potrebamy u suchasnykh umovakh zakladu vyshchoi osvity [Formation of readiness of junior students majoring in "016. Special education" to work with children with special educational needs in the modern conditions of higher education institutions]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2024. Vol. 12, No 10. S. 35-42. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i10-005>.

УДК 378.091.212:376-056.2/.3(045)
DOI: 10.31110/2616-650X-vol12i10-005

Людмила ПАКУШИНА

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5930-8558>
pakushyn2007@vu.cdu.edu.ua

Олена СВЕТЛОВА

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5179-1733>
svetlova_2004@vu.cdu.edu.ua

Вікторія ЗАВГОРОДНЯ

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6754-1501>
victoria_myronyuk@vu.cdu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ МОЛОДШИХ КУРСІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «016. СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА» ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто сутність та складові процесу формування професійної готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти. Наголошено, що за нинішніх умов процес професійної підготовки в Україні ускладнений викликами військового стану, а тому готовність майбутніх фахівців спеціальної освіти до роботи із дітьми з особливими освітніми потребами варто формувати вже з моменту їх вступу до закладу вищої освіти усіма прийнятними для цього засобами, враховуючи можливості освітнього середовища. За допомогою соціологічного опитування виявлено, що студенти молодших курсів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького хоч і знають загальні особливості своєї майбутньої професійної діяльності, але зовсім не уявляють, якими можуть бути їх майбутні учні. Зважаючи на це, розроблено і впроваджено до освітнього процесу навчального закладу викладання інтегративного курсу «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта» та педагогічна деонтологія». Його зміст розроблено на основі інтеграції інформації традиційних курсів (загальна педагогіка, спеціальна педагогіка, вступ до спеціальності «Логопедія», педагогічна деонтологія) із доповненням і розширенням інформацією щодо специфіки діяльності сучасного вчителя-логопеда. Позитивний вплив на процес формування готовності студентів до роботи спричинила така педагогічна умова, як паралельне вивчення студентами курсу «Анатомо-фізіологічні та клінічні основи корекційної роботи», який доповнив знання студентів медико-біологічною інформацією. Використання комп'ютерних технологій при викладанні цих курсів допомогли проілюструвати навчальну інформацію й сприяли їй більш глибокому розумінню студентами, що підтвердилося їх успішністю при здійсненні підсумкових атестацій із курсів. Такі педагогічні умови освітнього середовища майбутніх спеціальних педагогів вважаємо дієвими для формування їх готовності до майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: спеціальні педагоги; підготовка фахівців спеціальної освіти; професійна готовність до педагогічної діяльності; готовність до діяльності в умовах інклюзивної освіти; психологічна готовність до роботи із дітьми з особливими освітніми потребами.

Liudmyla PAKUSHYNA

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5930-8558>
pakushyn2007@vu.cdu.edu.ua

Olena SVIETLOVA

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5179-1733>
svetlova_2004@vu.cdu.edu.ua

Victoria ZAVHORODNIA

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine
victoria_myronyuk@vu.cdu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6754-1501>

FORMATION OF READINESS OF JUNIOR STUDENTS MAJORING IN "016. SPECIAL EDUCATION" TO WORK WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN THE MODERN CONDITIONS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article examines the essence and components of forming the professional readiness of future educators to work in the conditions of inclusive education. It is emphasized that under current conditions, the process of professional training in Ukraine is complicated by the challenges of war. Therefore, the readiness of future special education professionals to work with children with special educational needs should be developed from the moment they enter higher education institutions, using all available means and taking into account the opportunities of the educational environment. A sociological survey revealed that although the junior students majoring in 016 "Special Education" at Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy are aware of the general characteristics of their future professional activities, they have no idea what their future students might be like. In light of this, the integrative course "Introduction to the Special Education Major and Pedagogical Deontology" was developed and implemented into the educational process. Its content was designed to integrate traditional course information (general pedagogy, special pedagogy, introduction to the major "Speech Therapy," pedagogical deontology), supplemented and expanded with information regarding the specifics of the modern speech therapist's work. A positive influence on forming students' readiness to work was the course «Anatomical-Physiological and Clinical Foundations of Corrective Work,» which was studied simultaneously and enriched students' knowledge with medical-biological information. Using computer technologies in teaching these courses helped illustrate the educational material. It contributed to a deeper understanding by the students, as confirmed by their success in the final course assessments. We consider such pedagogical conditions of the educational environment for future special educators to be effective in shaping their readiness for future professional activities.

Keywords: special teachers; training of special education specialists; professional readiness for teaching activities; readiness for activities in the conditions of inclusive education; psychological readiness to work with children with special educational needs

Постановка проблеми. Спеціальні педагоги – це фахівці, які займаються навчанням та вихованням дітей, розвиток яких певною мірою відхиляється від траєкторії нормотиповості. Професійна діяльність таких педагогів в Україні нині здійснюється в умовах закладів дошкільної, позашкільної та загальної середньої освіти, а також закладів спеціальної освіти, навчально-реабілітаційних центрів, дитячих поліклінік й освітніх закладів приватної практики різних рівнів. Часто за звичкою таких фахівців називають дефектологами, не зважаючи на те, що вже кілька років українське суспільство наполегливо намагається впровадити у систему освіти ідеї інклюзії, спрямовані на забезпечення поваги та рівних можливостей розвитку для усіх й уникати термінології, що прямолінійно вказує на особливості порушеного здоров'я особистості.

Дослідниця О. Мартинчук підкреслює, що підготовка фахівців спеціальної освіти у системі вищої освіти України здійснюється за нозологіями [7]. Тобто спеціалізація таких педагогів в Україні визначається специфікою первинного порушення дитини, що чинить найбільш значимий вплив на її подальший розвиток та окреслює особливості корекційно-розвиваючої роботи із такими учнями. Тому, у вищих закладах освіти нашої держави сьогодні існує підготовка таких спеціальних педагогів, як: логопеди, корекційні психопедагоги, ортопедагоги, сурдопедагоги та тифлопедагоги [12]. Проте процес формування компетентностей цих фахівців зазвичай має певні труднощі, пов'язані у першу чергу із психологічною неготовністю студентської молоді до роботи з особливими дітьми та недостатнім рівнем усвідомлення ними усіх аспектів такої діяльності» [9, С. 61]. Тому питання формування готовності майбутніх спеціальних педагогів до роботи із дітьми з особливими освітніми потребами залишаються актуальними і потребують подальшого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування готовності до професійної діяльності привертала увагу філософів, педагогів, психологів та соціологів, починаючи ще із кінця ХІХ століття. Нині цей феномен трактується науковцями переважно як «інтегрована складна характеристика особистості» [4] або як «системна якість особистості» [2, С. 7], що являє собою «первинну й фундаментальну умову успішного виконання будь-якої діяльності людини, детермінується внутрішніми й зовнішніми факторами, має свою структуру» [4] і формується у процесі професійної підготовки у закладах освіти. У структурі професійної готовності до будь-якої педагогічної діяльності виділяють «загальні компоненти, такі як мотиваційний, когнітивний, процесуальний, рефлексивний» [3, С. 36-43] та «специфічні» [2, С. 7] залежно від особливостей того чи іншого виду діяльності.

Особливим видом готовності до професійної діяльності педагогів стала готовність до діяльності в умовах інклюзивної освіти або інклюзивного освітнього середовища, яку досліджували такі вітчизняні науковці, як А. Бобро, Л. Бобро, Л. Дубровська, В. Мовчан; А. Каплієнко; О. В. Мельничук, Н. П. Ярошук; Л. Черніченко; С. Чупахіна, Т. Потапчук, А. Лякішева та інші. Найбільше нам імпонує визначення дослідників А. Бобро, Л. Бобро, Л. Дубровської, В. Мовчан, які зауважують, що це «двосторонній процес, де одна складова характеризує володіння педагогічними технологіями, знання основ психології та корекційної педагогіки, індивідуальних відмінностей дітей звичайних та з особливими освітніми потребами, використання варіативності у процесі навчання, професійної взаємодії в інклюзивно-освітньому процесі, а друга – емоційне прийняття дітей із різними типами порушень у розвитку; ...уміння приєднати дітей із різними типами порушень до діяльності на уроці, зберігати самоконтроль і долати непередбачені перешкоди та вдовольнити власну педагогічну діяльність» [1]. Тобто, автори в понятті «готовність до педагогічної діяльності в умовах інклюзивної освіти» вирізняють дві важливі її складові. Першу ми назвемо методико-технологічною, оскільки вона забезпечує використання фахівцем доцільних педагогічних методик та технологій. Другу, напевно можемо назвати психологічною, оскільки саме вона допомагає фахівцю інклюзивного освітнього

середовища працювати в нестабільних і часто непередбачуваних умовах одночасної роботи із різними за розвитком та можливостями дітьми, їхніми батьками та колегами закладу освіти.

Проте, поняття «готовність до педагогічної діяльності в умовах інклюзивної освіти» хоч і суміжне із поняттям «готовність до педагогічної діяльності із дітьми з особливими освітніми потребами», але не є синонімом до нього. Скоріше вони тотожні, тобто такі, що «подібні за своєю суттю, зовнішніми ознаками та виявом» [13], але мають і відмінності, за якими різняться між собою.

Дослідниця О. Ільїна у своїй дисертаційній роботі особливо виділила психологічну готовність ортопедагогів-реабілітологів до професійної діяльності, зауваживши, що видимі фізичні порушення дітей із особливим розвитком «подекуди стають серйозною перепорою для подальшої професійної діяльності молодих фахівців спеціальної або ж інклюзивної освіти, що призводить до дезадаптації, змушуючи змінювати місце роботи» [5, С. 22]. Цю важливу складову готовності майбутніх спеціальних педагогів авторка розглянула «крізь призму двох властивостей: 1) властивість, що набувається опосередковано, впродовж життя під впливом зовнішніх факторів, і спонукає до особистісного зростання, набуття певних якостей і здібностей і 2) властивість, що тренується свідомо і спонукає до внутрішньо-особових трансформацій» [5, С. 74-75]. Процес формування такої готовності авторка вбачає у застосуванні відповідної програми психологічної підготовки ортопедагогів-реабілітологів в умовах закладу вищої освіти, яка складається із двох блоків: «операційно-діяльнісного» та «блоку особистісної підготовки» [5, С. 81].

Дослідники О. Мельничук, Н. Ярошук також наголошують на тому, що «без психологічної готовності, без позитивного ставлення педагога до дитини з особливими освітніми потребами будь-які спроби залучення її до освітнього простору приречені на невдачу» [8].

Таким чином, ми з'ясували, що вчені вже намагалися досліджувати готовність майбутніх педагогів, і спеціальних у тому числі, до роботи із дітьми з особливими освітніми потребами. Проте вважаємо, що проблема розкрита не повністю і потребує подальших досліджень, оскільки успішність інклюзивного освітнього середовища досягається командною роботою, що являє собою «динамічну систему перетину фахових взаємозв'язків спеціалістів педагогічно-психологічного, медичного та соціального профілів» [6, С. 14-15], а тому і у процесі підготовки спеціальних педагогів часто використовують інтегровані, інтегральні або інтегративні навчальні дисципліни, що поєднують у собі в різних ступенях медико-біологічні, психологічні та педагогічні знання [10; 11], а не виключно психологічні. Варто також наголосити, що нині в Україні умови професійної підготовки ускладнені ще й викликами військового стану. Тому готовність майбутніх фахівців спеціальної освіти до роботи із дітьми з особливими освітніми потребами напевно маємо формувати вже з моменту їх вступу до закладу вищої освіти усіма прийнятними для цього засобами, враховуючи також можливості освітнього середовища. Тому **мета нашої статті** - представити можливості формування готовності майбутніх спеціальних педагогів до роботи із дітьми з особливими освітніми потребами на молодших курсах спеціальностей «016.01. Спеціальна освіта. Логопедія» та «016.03 Спеціальна освіта. Ортопедагогіка» в умовах Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького та зазначити варіанти їх удосконалення.

Методи дослідження. При проведенні наших наукових розвідок використовували такі методи дослідження, як теоретичний аналіз, аналіз освітньо-професійної програми, узагальнення, порівняння та систематизація інформації наукових та науково-методичних джерел, соціологічний (анкетування майбутніх фахівців спеціальної освіти) та математичний метод обробки отриманих результатів.

Для кількісних показників математична обробка даних включала розрахунок середнього відсотку ($P, \%$) за загальновідомою формулою:

$$P = \frac{n}{N} \times 100 (\%) \quad (1)$$

де: n – кількість об'єктів, що має необхідну ознаку; N – загальне число об'єктів (загальне число вибірки).

Похибка середнього відсотка ($\pm m, \%$) розраховувалася за формулою:

$$m = \sqrt{\frac{p \times (100 - p)}{N}} (\%) \quad (2)$$

де: p – середній відсоток досліджуваного показника, N – загальне число вибірки. Для вказаних розрахунків використовувався пакет *Excel MS Office*.

Виклад основного матеріалу дослідження. Коли абітурієнти спеціальності 016 «Спеціальна освіта» стають вже студентами і приходять на перші заняття до аудиторій навчального закладу, вони мають певні уявлення про свою майбутню професію. Ці уявлення у них сформувалися на основі роздумів та спроб спланувати своє майбутнє, своїх інтересів, певного життєвого досвіду, шкільних профорієнтаційних виховних заходів, порад близьких дорослих людей, а також різноманітних профорієнтаційних заходів та рекламних кампаній, що проводять заклади освіти для заохочення до вступу потенційних абітурієнтів. Щоб зрозуміти глибину цих уявлень на перших заняттях навчальних курсів «Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта" та педагогічна деонтологія», а також «Спеціальна педагогіка» на початку 2023-2024 навчального року нами було проведено анкетування 29 студентів

(16 студенток першого курсу спеціальності 016.01 (Спеціальна освіта. Логопедія) та 13 студентів другого курсу спеціальності 016.03 (Спеціальна освіта. Ортопедагогіка)) денної форми навчання, віком 17-20 років Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. У ході дослідження було з'ясовано, що більшість із них, а саме $82,76 \pm 7,01$ % (24 особи) прийшли в університет відразу після школи; $13,79 \pm 6,40$ % (4 осіб) після медичного та педагогічного коледжів і лише 1 студентка ($3,45 \pm 3,39$ %) після навчання впродовж одного року на спеціальності «Біологія» цього ж ЗВО.

Також ми з'ясували, що практично усі студенти, які прийшли здобувати фах вчителя-логопеда ($96,55 \pm 3,39$ %), знають, що це фахівець, який працює із дітьми та дорослими, які мають порушення мовлення за різних причин і тому його пацієнтами можуть бути люди різного віку від найменших до найстарших. Щодо ортопедагога – то тут думки здобувачів такого фаху розійшлися: більшість із них, тобто $58,62 \pm 9,15$ % (17 осіб) вважають, що це фахівець, який працює із дітьми та дорослими, які мають порушення опорно-рухового апарату. Проте $27,59 \pm 8,30$ % (8 студентів) вважають, що ці фахівці працюють лише із дітьми із порушеннями опорно-рухового апарату. Лише троє ($10,34 \pm 5,66$ %) зазначили, що це «фахівець, який спеціалізується на розвитку та корекції психофізичного стану дітей та дорослих», працює «із людьми із обмеженими можливостями», «допомагає іншим відновитися після травми чи вродженого порушення». А один із них ($3,45 \pm 3,39$ %) чесно зазначив, що «до кінця не розуміє хто такий ортопедагог».

На запитання яким має бути спеціальний педагог логопед або ортопедагог, отримуємо досить різні відповіді. Більшість майбутніх логопедів ($43,75 \pm 12,40$ % – 7 осіб) зазначають, що має бути «компетентним», «кваліфікованим», «гарним спеціалістом», «високо ерудованим». Ще третина з них – $31,25 \pm 11,59$ % (5 осіб) вказують на його позитивні людські якості, наприклад: «має бути відкритим, чесним та щирим», «врівноваженим», «терплячим, доброзичливим та вміти створювати позитивну атмосферу для своїх учнів», «має бути стресостійкою, доброзичливою людиною, яка зможе впоратися з будь-якими труднощами та різною віковою категорією людей». Четверть студентів ($25,00 \pm 10,83$ % 4 осіб) наголошують на його зацікавленості професійною діяльністю: «головне повинен мати бажання допомагати людям та працювати на результат»; «має любити свою справу і хотіти в ній розвиватися»; «бути здібним до своєї справи».

Майбутні ортопедагоги також вказують на важливість професійної компетентності фахівця, використовуючи такі характеристики, як «освіченість», «обізнаність у своїй справі», «бути знавцем своєї справи», «розумітися на своїй роботі» ($84,62 \pm 10,01$ % – 11 осіб). Із етичних якостей фахівця $38,46 \pm 13,49$ % (5 осіб) виділяють: «чуйність», «доброту», «терплячість», «уважність», «емпатію», «безмежну силу волі», «адаптивність», «відповідальність та справедливість». На такі професійні якості як «креативність», «кмітливість», «авторитетність», «фізичну підготовленість», «вміння розуміти потреби людей», «вміння ладити із дітьми» звернули свою увагу $53,85 \pm 13,83$ % студентів (7 осіб).

Поверхневе на наш погляд розуміння того, що цим фахівцям необхідно буде працювати із дітьми, які мають різні порушення розвитку, опосередковано проявилися у відповідях двох ($12,50 \pm 8,27$ %) майбутніх логопедів та трьох ($23,08 \pm 11,69$ %) майбутніх ортопедагогів. Таким чином стає зрозумілим, що частина майбутніх спеціальних педагогів як I, так і II курсу практично не уявляють якими можуть бути їхні учні. Тому вже на I курсі спеціальності «016.01. Спеціальна освіта. Логопедія» у процесі вивчення курсу «Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта" та педагогічна деонтологія» вважаємо за необхідне максимально донести студентам інформацію про те, якими насправді будуть їх учні і тим самим сприяти формуванню у них розуміння рівня власної готовності до такої діяльності.

Перш за все хочемо зауважити, що освітньо-професійна програма «Логопедія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, введена в дію 01.09.2023р., не має у своєму змісті таких дисциплін як «Загальна педагогіка» та «Спеціальна педагогіка». Проте вона має такий обов'язковий освітній компонент (ОК) як «Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта" та педагогічна деонтологія». Його обсяг становить 9 кредитів, тобто 270 годин, які мали бути реалізованими у I (6 кредитів) та II (3 кредити) навчальних семестрах 2023-2024 навчального року і закінчитися іспитом (I семестр) та заліком (II семестр). Відповідно вважаємо за необхідне представити особливості цього інтегрованого курсу, зміст якого вибудовувався на кращих здобутках таких відомих навчальних курсів, як: «Вступ до спеціальності "Логопедія"», «Загальна педагогіка», «Спеціальна педагогіка», а також «Педагогічна деонтологія» із доповненням їх знаннями специфіки діяльності логопеда. Це сприяло окресленню змісту чотирьох розділів навчального курсу.

Розділ 1. Загально-теоретичні засади спеціальної освіти (таблиця 1). Його мета - формування загального уявлення студентів про сутність професії логопеда та сферу спеціальної освіти у цілому, їх законодавчо-нормативні основи в Україні та особливості світових тенденцій розвитку. Також підготовка студентів до навчальної діяльності в умовах сучасного закладу вищої освіти.

Для вивчення розділу розроблено 4 лекційні заняття (8 год.), 7 практичних занять (14 годин) та передбачено 48 годин для самостійної роботи студентів, що у цілому становило 70 годин

навчального часу, тобто приблизно 2,6 навчального кредиту. Вивчення розділу і курсу в цілому розпочали практичним заняттям, яке присвятили питанням знайомства зі студентами та можливостям розкриття думок самих студентів щодо своєї майбутньої професії. Також у межах цього заняття було проведено анкетування студентів про яке було вже вище зазначено.

Таблиця 1.

Зміст першого розділу курсу «Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта" та педагогічна деонтологія»

Тема заняття	К-ть годин лекційних	К-ть годин практичних	К-ть годин самостійної роботи
Тема 1.1. Вступ. Вчитель-логопед та його учні		2	2
Тема 1.2. Основні поняття спеціальної освіти	2		6
Тема 1.3. Законодавчо-нормативна база підготовки фахівців зі спеціальної освіти в Україні	4		7
Тема 1.4.. Особливості навчальної діяльності сучасних студентів		2	5
Тема 1.5. Написання реферату як вид навчальної та наукової роботи. Пошук наукових літературних джерел та особливості оформлення їх списку.		4	6
Тема 1.6. Академічна доброчесність студентів при виконанні різних видів навчальних робіт		2	10
Тема 1.7. Спеціальна педагогіка як основа спеціальної освіти та галузь наукового знання	2	4	6
Разом	8	14	48

Таблиця 2.

Зміст другого розділу курсу «Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта" та педагогічна деонтологія»

Тема заняття	К-ть годин лекційних	К-ть годин практичних	К-ть годин самостійної роботи
Тема 2.1. Категорії порушень розвитку та причини їх виникнення	2		10
Тема 2.2. Особливості дітей із сенсорними порушеннями	2	4	13
Тема 2.3. Особливості дітей із порушенням опорно-рухового апарату	2	2	11
Тема 2.4. Особливості дітей із порушеннями інтелекту та затримкою психічного розвитку	2	2	11
Тема 2.5. Особливості дітей із порушенням мовлення, їх навчання та виховання	2	2	11
Тема 2.6. Особливості дітей із порушенням емоційно-вольової сфери	4	2	11
Тема 2.7. Діти з різними порушеннями розвитку та їх труднощі в умовах сучасного освітнього простору	2	4	13
Разом	16	16	80

Розділ 2. Порушений розвиток та його категорії (таблиця 2). Цей розділ безпосередньо знайомить студентів із проблемами та особливостями осіб із порушеним розвитком, із якими можуть працювати спеціальні педагоги. На нього відведено 8 лекційних занять (16 год.), 8 практичних занять (16 годин) та 80 годин самостійної роботи. У цілому це 112 годин навчального часу, що відповідає приблизно 3,7 кредитам.

При розгляді різних категорій порушеного розвитку крім виділення психолого-педагогічних та медико-біологічних особливостей дітей із різними порушеннями ми намагалися підкреслити той факт, що незважаючи на проблеми та труднощі порушеного здоров'я, більшість людей намагаються відшукати можливості забезпечення звичного для більшості життя, реалізуючи себе у тій чи іншій діяльності та створюючи сім'ї. Тому, навчальне завдання підготувати за допомогою Інтернет-ресурсів розповідь про відомих людей із порушеннями здоров'я, зацікавило практично кожного нашого студента і спонукало їх відшукувати такі історії життя й із захопленням презентувати їх під час практичних занять. Зміст цих історій допомагає кожному краще усвідомлювати той факт, що порушений розвиток – це не вирок, а особливий спосіб життєдіяльності. І тому допомога спеціальних педагогів таким людям є почесною місією і водночас цікавою професійною діяльністю.

Також варто зауважити, що у цей же час, згідно змісту освітньо-професійної програми, наші здобувачі освіти паралельно вивчали такий курс, як «Анатомо-фізіологічні та клінічні основи корекційної роботи» [10], який розкривав їм медико-біологічні механізми порушеного розвитку особистості. Такий освітній тандем, як важлива педагогічна умова освітнього середовища нашого

навчального закладу, надав можливість презентувати майбутнім спеціальним педагогам повну розгорнуту «картину» (і зовнішню, і внутрішню) проблеми порушеного розвитку. При цьому використання сучасних засобів комп'ютерно-інформаційних технологій навчання дозволило максимально усе візуалізувати, а психолого-педагогічні впливи та підходи у процесі викладання цих навчальних курсів явно сприяли виникненню певних внутрішньо-особових трансформацій наших здобувачів освіти і позитивно вплинуло на процес формування їх готовності до роботи із учнями з особливими освітніми потребами, що проявилось позитивними оцінками студентів під час підсумкових атестацій із цих навчальних курсів. Так, успішність майбутніх логопедів із курсу «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта» та педагогічна деонтологія...» становив 100 % при якості навчання 76,19±9,29 %, а успішність студентів із курсу «Анатомо-фізіологічні та клінічні основи корекційної роботи» становив 95,22±4,65 % при якості навчання 85,71±7,64 %.

Підсумком вивчення першого та другого розділів курсу «Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта" та педагогічна деонтологія» є іспит. Це новий для більшості наших першокурсників вид навчальної діяльності, який їх значно тривожить. Ця тривожність яскраво проявлялася у їх поведінці та зовнішньому вигляді. Для певного зниження цієї тривожності і кращої адаптації першокурсників до умов навчального процесу нашого освітнього закладу, а також для взаємозв'язку між такими різними за своїм змістом навчальними розділами, а ще для практичного відпрацювання теоретичних основ цих розділів, іспит ми вирішили здійснити у формі захисту студентських рефератів. Темі рефератів ми запропонували студентам обирати відповідно до своїх інтересів та планів на майбутнє. Їх метою було переважно розкриття психолого-педагогічних особливостей дітей із різними категоріями порушень на основі сучасних наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних дослідників, доступних завдяки ресурсам університетської бібліотеки та мережі Інтернет. Написання такої роботи давало можливість студентам відпрацювати набуті знання та вміння, й отримати певні навички роботи із науковими текстами, що важливо для їх подальшого професійного зростання й активного включення до сфери наукової діяльності.

Таблиця 3.

Зміст третього розділу курсу «Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта" та педагогічна деонтологія»

Тема заняття	К-ть годин лекційних	К-ть годин практичних	К-ть годин самостійної роботи
Тема 3.1. Основи загальної та спеціальної дидактики	2	1	4
Тема 3.2. Процес навчання та його складові	2	1	6
Тема 3.3. Зміст освіти, засоби, методи та форми навчання	4	2	6
Тема 3.4. Урок та заняття – як основні елементи сучасної системи освіти	2	4	13
Тема 3.5. Контроль навчання як стимул до активної діяльності учнів.	2	2	5
Разом	12	10	34

Розділ 3. Навчання і виховання дітей із особливими освітніми потребами (таблиця 3) вводить здобувачів освіти у сферу спеціальної дидактики, спираючись на основні теоретичні положення загальної дидактики. Він включає 6 лекційних занять (12 год.), 5 практичних занять (10 годин) та 34 години самостійної роботи, що становить у цілому 56 годин навчального часу, тобто 1,6 кредитів.

Розділ 4. Етика й деонтологія спеціальної освіти (таблиця 4) органічно, на наш погляд, доповнює цей курс, підкреслюючи особливості професійної та корпоративної етики цих фахівців. До цього розділу нами розроблено 4 лекційні заняття (8 год.), 3 практичні заняття (6 годин) та завдання для 18 годин самостійної роботи студентів, що становить у цілому 34 години навчального часу, тобто 1,1 кредиту.

Таблиця 4.

Зміст четвертого розділу курсу «Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта" та педагогічна деонтологія»

Тема заняття	К-ть годин лекційних	К-ть годин практичних	К-ть годин самостійної роботи
Тема 4.1. Етика та деонтологія спеціального педагога	2		4
Тема 4.2. Шляхи формування та основи педагогічної деонтології	2		4
Тема 4.3. Педагогічний такт у професійній діяльності вчителя-логопеда	2		4
Тема 4.4. Педагогічна техніка вчителя-логопеда як важлива складова його педагогічної деонтології		4	4

Тема 4.5. Деонтологічна готовність вчителя-логопеда: сутність та процес формування	2	2	4
Разом	8	6	20

Висновки і перспективи подальших досліджень. Викладений таким чином, курс «Вступ до спеціальності "Спеціальна освіта" та педагогічна деонтологія» вважаємо інтегративним, тобто таким, що хоч і ґрунтується на інформаційному забезпеченні таких традиційних предметів, як «Вступ до спеціальності...», «Загальна педагогіка», «Спеціальна педагогіка», «Педагогічна деонтологія», але виходить за їх межі й доповнює їх інформацією щодо специфіки діяльності сучасного вчителя-логопеда. Також він дає старт процесу формування психологічної готовності майбутніх фахівців до роботи із дітьми з особливими освітніми потребами вже на першому курсі навчання у закладі вищої освіти. У той же час курс має обмеження навчального часу, а тому не може забезпечити у повній мірі надання студентам знань щодо питань загальної педагогіки та історії педагогіки, що вважаємо суттєвим недоліком їх підготовки. Тому вважаємо за необхідне внести корективи до освітньої програми підготовки логопедів на 2024-2025 навчальний рік й доповнити вказаний вище курс годинами, необхідними для розгляду основних питань загальної педагогіки та історії педагогіки (як загальної, так і спеціальної).

Список використаних джерел

1. Бобро А. А., Бобро Л. В., Дубровська Л. О., Мовчан В. О. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Психолого-педагогічні науки*. 2019. № 2. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1295/1/17.pdf>
2. Демченко І. І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти: структура та діагностика: навч.-метод. посіб. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2014. 160 с.
3. Єліхіна М. Сутність та структура готовності майбутнього вчителя до партнерської взаємодії в початковій школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць*. №38 (2). 2022. С. 36-43. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/344/433>
4. Желанова В. Сутність та структура готовності майбутніх техніків-технологів до професійної самореалізації у контексті технологій харчування. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/267806388.pdf>
5. Ільїна О. В. Формування психологічної готовності майбутніх ортопедагогів-реабілітологів до професійної діяльності: дис. канд. психол. наук. Київ. Драгоманова. 2019. 274 с. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.23/Ilina.pdf
6. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків: Ранок. 2019. С. 14-15. URL: http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3481/1/2019navchannja_ditej_oop_v_osvitnomu_sere_dovishhi_posi.pdf
7. Мартинчук О. В. Концепція підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26040/6/O_Martynchuk_Znpkhist_2018_1_IL.pdf
8. Мельничук О. В., Ярошук Н. П. Психологічна готовність майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзії. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019, № 1, Т. 2. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/part_2/17.pdf
9. Миронова С. П., Буйняк М. Г. Професійна діяльність та особистість корекційного педагога : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 136 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmliui/bitstream/handle/123456789/5706/Myronova-S.P.-Buiniak-M.H.-Profesiina-dialnist-ta-osobystist-korektsiinoho-pedahoha.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
10. Пакушина Л. Савицька О. Пропедевтична роль інтегративного курсу «Анатомо-фізіологічні та клінічні основи корекційної роботи» у підготовці майбутніх вчителів-логопедів. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Том 12. №3 С. 56-63. URL: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i3-008>
11. Пахомова Н. Г. Актуалізація інтегративних медико-психологічних і педагогічних знань при підготовці фахівця до роботи в умовах інклюзії. *Науковий вісник Ізмаїльського гуманітарного університету*. Серія «Педагогічні науки». 2017. Вип. 36. С. 174-179.
12. Про затвердження Переліку предметних спеціальностей спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), спеціалізацій предметної спеціальності 014.02 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (із зазначенням мови)), спеціалізацій спеціальностей 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та 016 Спеціальна освіта, за якими здійснюється розміщення державного (регіонального) замовлення: Наказ МОН України від 04.03.2024 № 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-24#Text>
13. Тотожність. *Словник УА: портал-української мови та культури: веб-сайт*. <https://slovyk.ua/index.php?sword=%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>

References

1. Bobro A. A., Bobro L. V., Dubrovska L. O., Movchan V. O. Hotovnist maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv do roboty v umovakh inkluzyvnoho osvitnoho sere dovushcha. *Psykhologo-pedahohichni nauky* 2019. № 2. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1295/1/17.pdf> (Ukre

2. Demchenko I. I. Hotovnist uchytelia pochatkovykh klasiv do roboty v umovakh inkliuzyvnoi osvity: struktura ta diahnostyka: navch.-metod. posib. Uman: Vydavets «Sochinskyi M.M.» 2014. 160 s.
3. Iepikhina M. Sutnist ta struktura hotovnosti maibutnoho vchytelia do partnerskoi vzaiemodii v pochatkovii shkoli. Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika: zbirnyk naukovykh prats. №38 (2). 2022. S. 36-43. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/344/433>
4. Zhelanova V. Sutnist ta struktura hotovnosti maibutnykh tekhniv-tekhnolohiv do profesiinoi samorealizatsii u konteksti tekhnolohii kharchuvannia. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/267806388.pdf>
5. Ilina O. V. Formuvannia psykholohichnoi hotovnosti maibutnykh ortopedahohiv-reabilitolohiv do profesiinoi diialnosti: dys. kand. psykhol. nauk. Kyiv. Drahomanova. 2019. 274 s. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.23/Ilina.pdf
6. Kolupaieva A.A., Taranchenko O.M. Navchannia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v inkliuzyvnomu seredovyshchi: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kharkiv: Ranok. 2019. S. 14-15. URL: http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3481/1/2019navchannja_ditej_ooop_v_osvitnomu_sere_dovishhi_posi.pdf
7. Martynchuk O. V. Kontsepsiia pidhotovky maibutnykh fakhivtsiv u haluzi spetsialnoi osvity do profesiinoi diialnosti v inkliuzyvnomu osvitnomu seredovyshchi. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26040/6/O_Martynchuk_Znpkhist_2018_1_IL.pdf
8. Melnychuk O. V., Yaroshchuk N. P. Psykholohichna hotovnist maibutnykh pedahohiv do roboty v umovakh inkliuzii. Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii. 2019, № 1, T. 2. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/part_2/17.pdf
9. Myronova S. P., Buiniak M. H. Profesiina diialnist ta osobystist korektsiinoho pedahoha : navchalnyi posibnyk. Kamianets-Podilskyi : Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 2020. 136 s. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/5706/Myronova-S.P.-Buiniak-M.H.-Profesiina-diialnist-ta-osobystist-korektsiinoho-pedahoha.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
10. Pakushyna L. Savytska O. Propedevtychna rol intehtatyvnoho kursu «Anatomo-fiziolohichni ta klinichni osnovy korektsiinoi roboty» u pidhotovtsi maibutnykh vchyteliv-lohopediv. Osvita. Innovatyka. Praktyka. 2024. Tom 12. №3 S. 56-63. URL: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i3-008>
11. Pakhomova N. H. Aktualizatsiia intehtatyvnykh medyko-psykholohichnykh i pedahohichnykh znan pry pidhotovtsi fakhivtsia do roboty v umovakh inkliuzii. Naukovyi visnyk Izmail'skoho humanitarnoho universytetu. Seriiia «Pedahohichni nauky». 2017. Vyp. 36. S. 174-179.
12. Pro zatverdzhennia Pereliku predmetnykh spetsialnosti spetsialnosti 014 Serednia osvita (za predmetnymy spetsialnostiamy), spetsializatsii predmetnoi spetsialnosti 014.02 Serednia osvita (Mova ta zarubizhna literatura (iz zaznachenniam movy)), spetsializatsii spetsialnosti 015 Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy) ta 016 Spetsialna osvita, za yakymy zdiisnuetsia rozmishchennia derzhavnoho (rehionalnoho) zamovlennia: Nakaz MON Ukrainy vid 04.03.2024 № 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-24#Text>
13. Totozhnist. Slovnyk UA: portal-ukrainskoi movy ta kultury: veb-sait. <https://slovnyk.ua/index.php?sword=%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>